

О.Ю. Амосов // Державне управління та місцеве самоврядування : збірник наукових праць : у 2-х ч. / За заг. ред. Г.І. Мостового, Г.С. Одінцової. – Харків : ХарРІДУ УАДУ, 2001. – Вип. 2. – С. 10–16.

4. Ахромкін Є. Інноваційний механізм забезпечення ресурсозбереження в регіоні / Є. Ахромкін // Банківська справа. – 2011. – № 1. – С. 27–31.

5. Кульман А. Экономические механизмы / А. Кульман. – М. : Прогресс ; Универс, 1993. – С. 13–14.

6. Леонова С.М. Методологічні особливості управління програмами розвитку галузі / С.М. Леонова, А.В. Шахов // Східно-європейський журнал передових технологій. Інтегроване стратегічне управління, управління проектами і програмами розвитку підприємств і територій. – 2012. – Т. 1. – № 12 (55). – С. 14–16.

7. Овчаренко Д.М. Організаційно-економічний механізм державного регулювання енергозбереження / Д.М. Овчаренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 17. – С. 188–191.

8. Огонь Ц.Г. Програмно-цільовий метод та ефективність бюджетних програм / Ц.Г. Огонь // Фінанси України. – 2009. – № 7. – С. 20–29.

9. Попов С.А. Державно-управлінські нововведення: теорія, методологія, практика : [монографія] / С.А. Попов. – О. : ОРІДУ НАДУ. – 2014. – 296 с.

10. Рудніцька Р.М. Механізми державного управління: сутність і зміст / Р.М. Рудніцька, О.Г. Сидорчук, О.М. Стельмах ; за наук. ред. д.е.н., проф. М.Д. Лесечка, к.е.н., доц. А.О. Чемериса. – Львів : ЛРЦУ НАДУ, 2005. – 28 с.

ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ

FOREIGN INVESTMENT IMPACT ON ECONOMIC GROWTH OF THE COUNTRY

У статті представлено основні результати дослідження щодо впливу іноземного інвестування на економічний розвиток країни. Вивчено позитивні та негативні наслідки впливу надходжень прямих іноземних інвестицій для економіки приймаючої країни. Визначено вплив сучасної галузевої структури прямих іноземних інвестицій на економічну ситуацію в Україні. Досліджено сутність псевдоєфективних іноземних інвестицій, їх вплив на економічний розвиток приймаючої країни. Досліджено окремі показники соціально-економічного розвитку України для визначення наслідків зростання обсягу псевдоєфективних інвестицій у довгостроковій перспективі. Розглянуто структурно-об'єктні та структурно-функціональні характеристики іноземних інвестицій, що дало можливість описати основні відмінності між псевдоєфективними, спекулятивними та ефективними інвестиціями.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції, місцеві ринки капіталу, економічна безпека держави, псевдоєфективні іноземні інвестиції, спекулятивні інвестиції.

В статье представлены основные результаты исследования влияния иностранного инвестирования на экономическое развитие страны. Изучены положительные и отрицательные последствия влияния поступлений прямых иностранных инвестиций для экономики принимающей страны. Определено влияние современной отраслевой структуры прямых иностранных инвестиций на экономическую ситуацию в Украине. Исследована сущность псевдоэффективных иностранных инвестиций, их влияние на экономическое развитие при-

мающей страны. Исследованы отдельные показатели социально-экономического развития Украины для определения последствий роста объема псевдоэффективных инвестиций в долгосрочной перспективе. Рассмотрены структурно-объектные и структурно-функциональные характеристики иностранных инвестиций, что дало возможность описать основные отличия между псевдоэффективными, спекулятивными и эффективными инвестициями.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, местные рынки капитала, экономическая безопасность государства, псевдоэффективные иностранные инвестиции, спекулятивные инвестиции.

The article presents the main results of the study of the impact of foreign investment on economic growth. Positive and negative effects of foreign direct investments (FDI) in economy of the host country are studied. The influence of modern sectoral structure of FDI on the economic situation in Ukraine is determined. The essence of pseudoeffective foreign investments and their impact on economic development of the host country are analyzed. Some indicators of social and economic development of Ukraine, which determine the effects of the growth of pseudoeffective investment in the longer term, are studied. The structural-object and structural-functional characteristics of foreign investment are analyzed. These made it possible to describe the main differences among pseudoeffective, effective and speculative investments.

Key words: foreign direct investment and local capital markets, economic security, pseudoeffective foreign investment, speculative investment.

УДК 330.322

Татарульєва А.О.

здобувач кафедри економіки, організації та управління підприємствами
Криворізький національний університет

Постановка проблеми. Іноземні інвестиції виступають потужним рушієм економічного розвитку для багатьох економік. Вплив іноземних інвестицій на економічний розвиток заслуговує

особливої уваги, оскільки потоки іноземного капіталу в умовах глобальної економічної інтеграції є складником самого інтеграційного процесу, а також відображенням взаємовідношень елемен-

тів моделі соціально-економічної макросистеми. Разом із тим позитивні наслідки надходження іноземних інвестицій (трансфер інноваційних знань, зниження рівня безробіття, підвищення продуктивності праці, оновлення матеріально-технічної бази промисловості, запозичення досвіду ефективного менеджменту тощо) супроводжуються загрозами для економічного розвитку держави (консервація чинної моделі залучення країни до міжнародного поділу праці, експансія імпортової продукції, екологічні загрози для зовнішнього середовища).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок в економічну теорію засад прямого іноземного інвестування зробили такі науковці, як: Б.В. Губський, В.В. Дергачова, С.В. Захарін, О.Г. Федоренко, Н.Н. Вознесенська та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення впливу іноземного інвестування на економічний розвиток країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Іноземне інвестування здійснює вагомий вплив на приймаючу країну, зачіпаючи її внутрішні ринки, систему господарювання, середовище підприємницької діяльності, інфраструктуру. У табл. 1 структуровано основні дослідження щодо впливу прямих іноземних інвестицій на економічне становище в приймаючій країні.

Також активно вивчається та дискутується тема щодо можливості трансферу знань завдяки прямим іноземним інвестиціям в економіку приймаючої країни. Так, у роботі А. Жірода [8, с. 2218] було встановлено, що зв'язок між розширенням фінансування іноземними філіями місцевих постачальників та кореспондуючим трансфером знань є нелінійним зі спадною віддачею. Зниження віддачі спостерігається після зменшення частки міс-

цевих постачальників у загальній структурі постачальників іноземної філії до 20%. Швидше за все, це може означати інтеграцію філії у глобальні виробничі мережі, ніж їхню участь у місцевих виробничих схемах, які асоціюються із трансфером до приймаючої країни. Проте в роботі К. Джуд [10, с. 49] для Румунії емпірично підтверджено перенесення зростання продуктивності праці від іноземних філії до вітчизняних підприємств.

Серед зарубіжних учених прямі іноземні інвестиції заперечуються як єдине джерело розвитку економіки країн Центрально-Східної Європи. Р. Джімбрін [9] вважає, що для країн Центрально-Східної Європи не бажано повернення до моделі зростання через надмірний приплив капіталу, оскільки волатильність потоків капіталу у цьому регіоні є значною. Саме тому необхідні реформи, які б знизили ризик фінансової відкритості економіки (розвиток місцевих ринків капіталу).

Незважаючи на наявні теоретичні конструкції, емпірична оцінка впливу притоку прямих іноземних інвестицій на економічне зростання є непереконливою. Так, Р. Бруно і Н. Кампос виявили, що 50% емпіричних досліджень виявляють позитивний вплив прямих іноземних інвестицій на економічне зростання, 11% – негативний, а в 39% досліджень зв'язок між притоком прямих іноземних інвестицій та економічним зростанням відсутній [2, с. 45]. Отже, роль прямих іноземних інвестицій у забезпеченні економічного зростання є неоднозначною.

Очікування держави та іноземного інвестора щодо ефекту від іноземного інвестування за своєю природою суперечливі, оскільки держава має на меті підтримання сталого економічного розвитку та задоволення потреб населення. Держава розглядає прямі іноземні інвестиції як елемент для

Таблиця 1

Наслідки впливу надходжень прямих іноземних інвестицій для економіки приймаючої країни

Автор	Вплив прямих іноземних інвестицій
Позитивний вплив	
К. Олофсодоттер [12, с. 540]	Позитивний вплив прямих іноземних інвестицій спостерігається завдяки трансферу технологій. Окрім того, такий ефект є сильнішим у тих країнах, де вищий рівень інституційної забезпеченості, що вимірюється захистом прав власності та бюрократичною ефективністю.
Л. де Мело [4, с. 140]	Приплив прямих іноземних інвестицій може стимулювати надходження нових технологій та доступ до більш якісного менеджменту у приймаючій країні.
М. Бенгоа та Б. Санчес-Роблес [1, с. 531]	Пряме іноземне інвестування здійснює вагомий вплив на економічне зростання приймаючої країни, але значущість впливу залежить від умов в країні.
Негативний вплив	
Р. Джімбрін [9]	Для країн Центрально-Східної Європи не бажано повернення до моделі зростання через надмірний приплив капіталу, оскільки волатильність потоків капіталу у цьому регіоні є значною.
О. Онанан [13, с. 70]	У короткостроковому періоді вплив прямих іноземних інвестицій на заробітну плату для країн Центрально-Східної Європи є позитивним, що стимулюється капіталоємними та працеємними галузями обробної промисловості. Однак у середньостроковому періоді вплив змінюється на протилежний.
П. Ніколова [11, с. 290]	Під час дослідження впливу іноземного інвестування на мережі поставки сировини та товарів проміжного споживання в країнах Центрально-Східної Європи було виявлено, що прямі іноземні інвестиції змінюють ринкову структуру поставок товарів проміжного споживання, зміщуючи акценти з національних виробників на імпортерів.

створення конкурентноздатної економіки, забезпечення національних інтересів; як додаткове джерело фінансування за нестачі внутрішніх коштів для економічного розвитку та утрудненому доступі до інших джерел фінансування. Водночас іноземний інвестор очікує швидкий і максимальний дохід на вкладений капітал, не акцентуючи уваги на збереженні екологічної ситуації, зменшенні рівня безробіття, підвищенні технологічного рівня виробництва, що може суперечити політиці держави.

Якщо розглядати іноземне інвестування з точки зору економічної безпеки приймаючої країни, то нерегульованість процесу іноземного інвестування зумовить встановлення контролю іноземних власників над галузями. Якщо галузі, куди залучаються прямі іноземні інвестиції, мають стратегічне значення для держави з точки зору збереження та підтримки національного та економічного суверенітету, то іноземний контроль у цих видах діяльності формуватиме загрозу для суверенітету держави. Здебільшого країни намагаються обмежити доступ іноземних інвестицій у військово-охоронну діяльність, виробництво зброї, телекомунікацію, банківський сектор.

Пряме іноземне інвестування може формувати загрози для приймаючої країни, що полягають у такому:

- штучне пролонгування життєвого циклу морально застарілих товарів та технологій на ринку, що вирішує проблему затовареності ринку країни-донора та проблему утилізації. Обмін передовими технологіями відбувається переважно між високорозвиненими країнами;

- переміщення екологічно небезпечного виробництва, що дасть змогу знизити рівень забруднення в країнах-донорах і, таким чином, розв'язати проблему екологізації економіки. Натомість це призведе до загострення проблеми в країнах-реципієнтах;

- інвестування з метою встановлення контролю та ліквідації підприємств задля усунення конкурентів. Окрім того, можливим є формування структурного безробіття через конкурентну боротьбу підприємств з іноземним капіталом та підприємств із національними фінансовими ресурсами. Також можлива монополізація ринку;

- встановлення іноземними інвесторами контролю над сировинними ресурсами з метою їх подальшої експлуатації та збереження власної сировинної бази;

- відплив капіталу з країни через репатріацію прибутків до країни-інвестора.

Географічна та галузева структура прямих іноземних інвестицій здійснює вагомий вплив на економіку країни-реципієнта. Переважання офшорних юрисдикцій серед країн – інвесторів економіки свідчить про непрозорість джерел походження капіталу та можливості його швидкого відпливу.

Вплив сучасної галузевої структури прямих іноземних інвестицій на економічну ситуацію в Україні є таким: якщо розглядати передкризовий стан в Україні, то насамперед ідеться про зростання обсягів інвестування сфери фінансового посередництва, а саме банківської сфери перед світовою фінансово-економічною кризою 2008 р., що зумовило активний розвиток споживчого кредитування. Це стимулювало надмірний споживчий попит та спричинило негативний вплив на такі показники, як відношення імпорту до ВВП (зростання обсягів імпорту) та відношення сальдо торговельного балансу до ЗТО. Від'ємне сальдо торговельного балансу спричинило девальвацію грошової одиниці та зростання інфляції через подорожчання імпортованих товарів, насамперед енергоресурсів. Таким чином, відбулося зменшення реальних доходів держави, населення та підприємств, що негативно позначилося на соціальній, демографічній, науково-технічній, виробничій, інвестиційній, фінансовій компонентах економічної безпеки.

Рівень неефективності важко визначити, тому застосуємо поняття псевдоефективності. За С. Мочерним ефективність інвестицій – комплекс показників результативності процесу інвестування, який має два основні виміри як суто економічний показник, що характеризує співвідношення отриманого результату до витрат, здійснених відповідно до інвестиційного проекту, і як соціально-економічний показник який, окрім економічного ефекту, містить соціальний – поліпшення умов життя людей, зниження рівня безробіття, поліпшення стану навколишнього середовища, розвиток особистості тощо [16]. Очевидно, не можна стверджувати, що прямі іноземні інвестиції, спрямовані у фінансову сферу, торгівлю, операції з нерухомістю, не роблять внесок у створення ВВП. Ефект від укладень не впливає на посилення конкурентних позицій, розвиток високотехнологічного експортного потенціалу, модернізацію виробничих процесів та покращання якості життя населення, тому доцільним є застосування терміну «псевдоефективність».

Відповідно, псевдоефективні іноземні інвестиції – це такі інвестиції, що залучаються у високоприбуткові галузі економіки і не посилюють конкурентних позицій країни на світових ринках, не сприяють соціально-економічному розвитку держави [15].

Таким чином, можемо припустити, що псевдоефективні інвестиції створюють загрози в довгостроковій перспективі, причому їх позитивний вплив на економічні параметри держави відсутній або набуває негативної форми прояву (зростання доларизації економіки, погіршення відношення сальдо торговельного балансу до обсягів ЗТО, збільшення чи фіксація значної частки сировинного експорту у загальному експорті, зменшення

ВВП на особу, відсутність позитивної тенденції в динаміці частки високотехнологічного машинобудування у промисловому виробництві, збільшення демографічного навантаження).

У сукупності наслідків активізація інвестиційного процесу для таких укладень створює реальні загрози для економічного розвитку, послаблюючи національну конкурентоспроможність і посилюючи технологічну відсталість економіки, оскільки вони здебільшого спрямовуються у фінансовий сектор.

Із зростанням обсягу псевдоефективних інвестицій у довгостроковій перспективі спостерігаються такі явища (табл. 2).

Взаємозв'язок безробіття та припливу псевдоефективних інвестицій із точки зору ситуації в Україні пояснюється таким чином. Так, перед світовою фінансово-економічною кризою спостерігалось стрімке зростання банківського сектору та збільшення працівників. Із початком кризових явищ відбулося скорочення філій та представництв фінансових та банківських установ, що й зумовило зростання безробіття. Крім того, якщо метою інвестування є встановлення контролю над підприємством із подальшою його ліквідацією, то це теж зумовить зростання рівня безробіття. Також привабливі економічні умови галузі, куди спрямовуються псевдоефективні інвестиції, стимулюють сплеск у підготовці кількості спеціалістів. Однак така кількість фахівців не відповідає ринковим потребам, що зумовлює зростання рівня безробіття.

Погіршення якості довкілля пов'язується із перенесенням екологічно небезпечних виробництв чи збереженням технологічної відсталості приймаючої країни. Порівнюючи індекс екологічності виробничої діяльності, можна побачити покращання показника в 2013 р. Позитивні зміни індексу пов'язують із падінням промислового виробництва, що спричинило зменшення викидів у навколишнє середовище, а не з використанням екологозберігаючих технологій.

Якість суспільних інститутів страждає від припливу псевдоефективних інвестицій. Оскільки псевдоефективні інвестиції надходять у висо-

коприбуткові сектори економіки, то відбувається лобювання інтересів власників підприємств. Такі дії призводять до зростання соціальної напруги, посилення корупційних проявів. Таким чином, відбувається зниження довіри населення до державних інституцій та, відповідно, погіршення індексу державної нестабільності й індексу сприйняття корупції.

Рівень розвитку технологій у країні, що приймає псевдоефективні інвестиції, не зростає через те, що отримання прибутку у високооборотних галузях в українських реаліях не потребує значного технологічного потенціалу. Показники, наведені в табл. 2, засвідчують незначне покращання рівня технологічної готовності, проте це не впливає на зростання частки високотехнологічного експорту в економіці загалом. Не можна стверджувати, що лише псевдоефективні інвестиції послаблюють стійкість економіки до фінансових криз, падіння попиту на світових ринках, волатильності обмінного курсу, тобто до екстерналій, проте вони відіграють у цьому вагомий роль.

Основоположники теорії мотивації іноземних інвестицій (англ. value investing – інвестування на основі цінності) Б. Грем та Д. Дод методологічно розрізняють інвестиційну та спекулятивну діяльність. Інвестиційна діяльність розглядається як здійснювана з метою безпеки основної величини вкладеного капіталу та отримання доходу [5]. Інвестиційна діяльність, що не відповідає цим вимогам, класифікується як спекулятивна. Також відіграє роль фактор часу, оскільки переважно ефективні інвестиції є довгостроковими, а для спекулятивних характерний коротко- іноді середньостроковий часовий горизонт планування.

У теоретичному аспекті спекулятивні та псевдоефективні інвестиції істотно відрізняються за мотиваційною основою від ефективних інвестицій. Якщо для останніх теоретично мотивацією є чинники, описані теорією еkleктичної парадигми (Дж. Даннінга [6] та ін.), олігопольної поведінки, монопольних переваг для прямого іноземного інвестування чи теорія прибутковості для портфельного інвестування, то для спекулятивних і

Таблиця 2

Окремі показники соціально-економічного розвитку України

Показник	Період			Цільовий орієнтир
	2005 р.	2010 р.	2013 р.	
Рівень безробіття, %	7,2	8,8	7,5	Min
Індекс екологічності виробничої діяльності	47,5	46,3	49,1	100
Індекс державної нестабільності	5	6	6	0
Індекс технологічної готовності	3,15	3,5	3,3	7
Індекс сприйняття корупції	2,3	2,4	25	10 (з 2012 р. – 100)*
Частка високотехнологічного експорту у загальному експорті, %	6,1	4	4	Max

* У 2012 р. індекс сприйняття корупції становив 26.

Джерело: складено за [3; 7; 14; 17]

меншою мірою для псевдоефективних інвестицій головним мотиваційним пріоритетом є отримання прибутку в стислому часовому інтервалі кон'юнктурних тенденцій і циклів.

Відтак, спекулятивним будемо вважати інвестування в об'єкти економічної діяльності за допомогою акумулювання вільних грошових коштів економічних агентів у фінансові активи для отримання прибутку, що перевищує середньоринковий за умов високої ризиковості. Прибуток формується на зміні цін на цей актив.

У нашому розумінні «спекулятивні інвестиції» використовуються для операцій на фінансовому, валютному, товарному біржових ринках, а також на ринку цінних паперів. Однак можлива присутність спекулятивного капіталу і в інших секторах економіки: виробничому чи сфері послуг. Проте тоді формування прибутку буде відбуватися не через зміну ціни на цей актив, а завдяки можливості отримання доходу від ділової активності, що перевищує середній в економіці. Звідси і виникають «псевдоефективні інвестиції». Таким чином, можемо сформулювати відмінності спекулятивного капіталу від псевдоефективних інвестицій (рис. 1).

Згідно з теоріями структуралізму, залучення прямих іноземних інвестицій здійснюється, коли гранична схильність до споживання менша, ніж гранична схильність до нагромадження капіталу та інвестування в реальну економіку національ-

них економічних агентів і населення країни. Для спекулятивних і ще більшою мірою для псевдоефективних інвестицій передумовою інвестиційної активності є домінування граничної схильності до споживання над схильністю до нагромадження та інвестування.

Відтак, псевдоефективні інвестиції виникають із взаємопроникненням (диз'юнкцією множин) спекулятивного капіталу та ефективних інвестицій. Спільною характерною ознакою є отримання значних обсягів прибутків без великих та тривалих у часі інвестицій. Водночас ефективні вкладення, особливо у високотехнологічні галузі та обробну промисловість, потребують масштабних інвестицій із тривалим періодом окупності.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, прямі іноземні інвестиції здійснюють більший вплив на економіку країн, що розвиваються, ніж розвинутих країн, проте цей вплив перебуває у значній залежності від вихідних умов: якості людського капіталу, інституційного забезпечення, макроекономічної ситуації в країні. Сучасна галузева структура прямого іноземного інвестування економіки України суперечить пріоритетам розвитку держави та не здійснює ефективного впливу на економічне зростання та формування інноваційної моделі розвитку.

Псевдоефективні інвестиції створюють загрози у довгостроковій перспективі. Розглянуто структурно-об'єктні та структурно-функціональні

Рис. 1. Структурно-об'єктні та структурно-функціональні характеристики іноземних інвестицій

характеристики іноземних інвестицій, що дало можливість описати основні відмінності між псевдоефективними, спекулятивними та ефективними інвестиціями. Для нівелювання негативного впливу іноземного інвестування на економічний розвиток країни необхідним є зрівноваження інтересів держави та іноземного інвестора задля досягнення максимального ефекту для обох сторін процесу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Balasubramanyam V. Foreign Direct Investment and Growth in EP and IS countries / V. Balasubramanyam, M. Salisu, D. Sapsford // *The Economic Journal*. – 1996. – № 106. – P. 92–105.
2. Bruno R. Reexamining the conditional effect of foreign direct investment / R. Bruno, N. Campos // *IZA Discussion Paper*. – 2013. – № 7458. – P. 1–60.
3. Competitivenessreport2013-2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2013-2014>.
4. De Mello L. Foreign Direct Investment-led growth: evidence from time series and panel data / L. De Mello // *Oxford Economic Papers*. – 1999. – № 51. – P. 133–151.
5. Dodd D. Security Analysis: Principles and Technique / B. Graham [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ebooksdownloadfree.com/Business-Finance-Jobs/Security-Analysis-Principles-and-Technique-2-Edition-BI18626.html>.
6. Dunning J. Forty years on: American Investment in British Manufacturing Industry revisited / J. Dunning // *Transnational Corporations*. – 1999. – Volume 8. – № 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://unctad.org/en/docs/iteiit12v8n2_en.pdf.
7. Environmental performance index : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://epi.yale.edu/downloads>.
8. Giroud A. Heterogeneous FDI in transition econ-

omies – a novel approach to assess the developmental impact of backward linkages / A. Giroud, B. Jindra, P. Marek // *World Development*. – 2012. – Vol. 40. – № 11. – P. 2206–2220.

9. Jimborean R. Foreign direct investment drivers and growth in Central and Eastern Europe in the immediate aftermath of the global financial and economic crisis / R. Jimborean, A. Kelber [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.touteconomie.org/conference/index.php/afse/aim/paper/viewFile/398/161>.

10. Jude C. FDI, productivity and wages. New evidence from a romanian matched sample / C. Jude // *Romanian Journal of Economic Forecasting*. – 2012. – № 4. – P. 36–55.

11. Nikolovová P. Sourcing Patterns of FDI Activity and Their Impact on the Domestic Economy / P. Nikolovová // *Czech Journal of Economics and Finance*. – 2013. – № 3. – P. 288–302.

12. Olofsdotter K. Foreign direct investment, country capabilities and economic growth / K. Olofsdotter // *Weltwirtschaftliches Archi*. – 1998. – № 134(3). – P. 534–547.

13. Onaran O. The effect of FDI and foreign trade on wages in the Central and Eastern European Countries in the post-transition era: A sectoral analysis for the manufacturing industry / O. Onaran, E. Stockhammer // *Structural Change and Economic Dynamics*. – 2008. – № 19. – P. 66–80.

14. State fragility index [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.systemicpeace.org/SFI/matrix2010c.pdf>.

15. Василиця О.Б. Іноземне інвестування: загрози економічній безпеці України / О.Б. Василиця // *Економіко-правовий часопис*. – 2010. – Вип. 1. – С. 12–22.

16. Економічна енциклопедія : у 3-х т. / Редкол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. – К. : Академія, 2000. – 864 с.

17. Статистична база Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldbank.org/>.